

POUSDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE BARBORY ŘEBÍKOVÉ *MYŠLENÍ OBRAZU*

Práce B. Řebíkové si klade za cíl ujasnit hlavní aspekty pojmu „mimésis“ jakožto východiska úvah o povaze zobrazení. Takové ujasnění by mělo pomoci ukázat, nakolik je mimésis vázána na *podobnost*, případně – pokud tomu tak není – nakolik je ji možné rozvinout a využít pro uchopení současného umění, jež z velké části není zobrazující. Jakousi implicitní osu práce tvoří tři otázky: CO napodobujeme, JAK napodobujeme a PROČ. Tím jsou určeny i hlavní aspekty mimésis: první autorka načrtává pomocí klasického pojetí mimésis u Platóna a Aristotela. Třebaže mezi nápodobou v *Ústavě* a nápodobou v *Poetice* konstatuje důležité rozdíly (především v různé hodnotě poznání, jež nám umělecká mimésis zprostředkovává), jejich společného jmenovatele vidí v určující roli zobrazované skutečnosti (CO) a ve vztahu podobnosti, který umožňuje odvozené zobrazení se skutečností srovnávat.

Druhý aspekt, tj. JAK napodobujeme, přichází ke slovu v teoriích, které zdůrazňují interpretativní charakter zobrazení (i vidění samého), ukazují na kulturní podmíněnost a historickou proměnlivost toho, co uznáváme za podobné, a dospívají k pojmu zobrazení jako reprezentace, která na podobnosti založená není. Nejzvrubněji je tento přístup k umění a problematice obrazu vyložen s pomocí N. Goodmana, který chápe zobrazování jako systém prostředků denotace, v zásadě analogický jazyku. Obrazy „třídí“ náš svět podobně jako verbální popis, podílejí se na jeho „uspořádávání“. Autorka upozorňuje na některá úskalí tohoto pojetí a zmiňuje i nejasnost ohledně vztahu obrazového a jazykového formování světa. Předvedená Goodmanova pozice vyvolává i otázku, zda obrazové uspořádávání světa přece jen nepředpokládá *jiný* typ vztahu k objektu než pojmově denotativní a zda pojem podobnosti není jen jednou (dílejší, „zobrazující“) formou takového vztahu. Vztah podobnosti je ostatně v Goodmanových určeních často jen nahrazován opisem, např. jako je „schopnost vyvolávat iluzi, že obraz je zobrazenou věcí nebo má její vlastnosti“ či jako „bezprostřední“ a „jednoznačná“ symbolizace. Ani určení realismu jako automatické interpretace dané konvencí není zcela uspokojivé v situaci, kdy se konvenční formou umění stane umění konceptuální.

Autorka právem zdůrazňuje problematičnost dělení umění na zobrazivé a nezobrazivé, má nicméně ve svém výkladu jistý sklon vidět v umění zobrazivém především nápodobu, zatímco v umění nezobrazivém spíše svébytnou formu osvojování si skutečnosti: právě v nezobrazivém umění se „zvýznamněná kvalita stává samostatným prvkem zobrazení“ (28). Zde by bylo třeba si položit otázku, jak přesně dochází ke *zvýznamnění kvality*: je vázáno na nezobrazivost, nebo k němu může docházet i v zobrazujícím umění, a nezobrazivém naopak nemusí? Jinými slovy: jaký je opravdu vztah mezi „pouhým zobrazením“ a „zviditelněním

neviditelného“ na straně jedné, a zobrazujícím a nezobrazujícím na straně druhé? Není zde ve hře ještě nějaký jiný rozdíl?

Třetí aspekt nápodoby tematizovaný otázkou PROČ, přichází ke slovu – poněkud rapsodicky – především tam, kde B. Řebíková vyzdvihuje, že umění ztělesňuje způsob, jak se podílet (v nejširším slova smyslu) na zjevnosti světa. Zjevnost skutečnosti pak ovšem nelze chápat ani jako prostě odvozenou od určující reality, ani jako produkt vyvíjejícího se systému výrazových prostředků. Dilema mimésis nalézající se mezi pravdou samou a pouhým zdáním by přerostlo v otázku po tom, nakolik patří k bytí jeho zjevnost a v jakém přesně smyslu je tato zjevnost výsledkem tvorby.

Autorka dokázala při zkoumání problémů spojených s pojmem mimésis využít svých zkušeností s moderním uměním a jeho teoretickou reflexí a otevřít několik možných způsobů, jak s tímto pojmem dále pracovat. Mimo jiné jistě i proto, že se programově brání odstranit dichotomii mezi viděnou skutečností a jejím konceptuálním uchopením nějakým jednostranným rozhodnutím. Analogie mezi různými akcenty v pojetí mimésis a dvojitým modelem vizuálního vnímání, kterou přináší závěrečná kapitola, je sice zajímavá a informativní, ale čtenář, který je interesován primárně filosoficky, by si možná místo ní přál skutečný závěr, jenž by shrnul a prohloubil závěry, k nimž autorka dospěla v úvahách nad mimésí samou. Nic to nemění na faktu, že se B. Řebíková se svým obtížným tématem na pomezí filosofie umění a estetiky vyrovnala velmi zdařile. Práce je jako celek jasně rozvržena a až na nedostatky v interpunkci je napsána čtivě a kultivovaným jazykem. Doporučuji ji k obhajobě na navrhuji hodnotit ji jako výbornou.

prof. PhDr. Pavel Kouba